

Synen på Israel splittrar kristna

Kyrkan har inte ersatt Israel

Ett dokument från de palestinska kyrkorna hävdar att Israel både politiskt och teologiskt egentligen saknar legitimitet att vara i området.

Den politiska konflikten i Mellanöstern får stort utrymme, medan den teologiska knappast märks, trots att synen på Israel splittrar hela kristenheten. Sven Nilsson, pastor och författare, bemöter här bland annat det dokument, Kairos Palestina, som de palestinska kyrkorna via Kyrkornas världsråd sänt ut till kyrkor runt om i världen för att få stöd för sitt synsätt, den så kallade ersättningsteologin.

Händelseutvecklingen i Mellanöstern har, ända sedan tillkomsten av staten Israel, stått i fokus för det världspolitiska intresset. Inom kristenheten har man också levt med detta som en fråga om hur vi skall förhålla oss till nationen Israel i ett bibliskt perspektiv. Meningarna har gått vitt isär. Det har blivit mer och mer obekvämt att alls syssla med saken ur teologisk synpunkt. I stället har de flesta kyrkor valt att endast förhålla sig till det som händer som en politisk och humanitär angelägenhet. Därvid har man i huvudsak anslutit sig till den bild av situationen som fått starkast genomslag i opinionsbildningen, nämligen att det är Israel som utgör det största problemet. Politiskt tvingas man bejaka Israels rätt att existera, men humanitärt ställer man sig på palestiniernas sida.

Vädjar om stöd

De kristna palestinska kyrkorna i området vädjar nu till kyrkor runt om i världen om ett stöd för deras sak.

De anser sig själva och det folk man representerar vara förtryckta av Israel. Jag blir starkt berörd av deras svåra situation som palestinska kristna kyrkor. Som palestinier tvingas de leva i skärningspunkten mellan islams dominans och israelernas anspråk på att få vara en naturlig del av befolkningen i landet.

Deras vädjan är utformad som ett teologiskt manifest under namnet "Kairos Palestina" med innebörden att Israel, politiskt och teologiskt, egentligen saknar legitimitet att vara i området. Det innebär att man i stort ansluter sig till det som kommit att kallas "ersättningsteologin".

I Sverige kommer manifestet att behandlas i ett särskilt seminarium på Teologikonferensen 2012 i Uppsala. Detta väcker på nytt frågan om judarnas återvändande till sitt historiska och religiösa hemland har någon profetisk relevans, som kristenheten med Bibeln som trons urkund måste förhålla sig till. Av den anledningen känns det angeläget att skärskåda ersättningsteologins

anspråk på att rätt tolka NT:s syn på det judiska folkets plats, religiöst och politiskt i historien.

Ödesdiger betydelse

Föreställningen att Kyrkan en gång för alla har övertagit judarnas roll som Guds förbundspartner har haft en ödesdiger betydelse för relationen till det judiska folket. Konsekvenserna av detta blev att Kyrkan inte endast byggde upp sin egen självbild utan även såg det som sin uppgift att straffa folket å Guds vägnar.

Även om både den Romersk Katolska Kyrkan och Lutherska Världsförbundet bett om förlåtelse för det lidande som detta lett till för det judiska folket, har man dock inte med samma tydlighet klagat sin teologiska position i frågan om ersättningsteologin.

Möjligen kan man säga att den Katolska kyrkan bearbetat sin teologiska ståndpunkt visavi judarna på ett djupare sätt, som öppnar mot ett erkännande av att det finns en fortsättning i Guds förbund med det judiska folket som Kyrkan måste förhålla sig till för att nå fram till sin egen bestämmelse. Peter Hocken – en katolsk präst – skriver i sin bok *Skammen och härligheten* med hänvisning till Rom 11: *”Eftersom Guds gåvor och kallelse är oåterkalleliga kan vi förvänta oss att Israels kallelse som ett folk av präster återupprättas genom deras återinympande. Israels återinympande i olivträdet kommer att göra dem till förmedlare av förbundets välsignelser till de hednakristna kyrkorna. Detta perspektiv ger ytterligare tyngd åt tanken att Gud kommer att använda Israel för att återupprätta den kristna enheten”*.

Kristna sionister och ersättningsteologer

Inom den evangelikala delen av kristenheten möter vi både starkt proisraeliska grupper, så kallade kristna sionister, och företrädare för en strikt ersättningsteologisk hållning. Det är främst karismatiska församlingar och samfund som ser på händelseutveckling i Mellanöstern i ett profetiskt perspektiv och därmed bejaktar Israels fortsatta betydelse i frälsningshistorien.

Om man däremot vänder sig till den mer akademiskt skolade delen av den evangelikala rörelsen, verkar det

som om man där håller fast vid ersättningsteologin. Att den nyss hemgångne teologen John Stott har tagit en tydlig ställning i den här frågan har en avgörande betydelse. I många avseenden känner jag en djup respekt och stor tacksamhet för John Stotts livsverk. Få har med sådan passion förkunnat evangeliets huvudstycken som han. Med ödmjukhet och pregnans har han hävdats Bibelns anspråk på att få tala för sig själv. Han låter korset få vara den anstöt det alltid ha varit för människans intellektuella högmod och hennes benägenhet att anpassa Bibelns budskap till den rådande tidsandan. Däremot bidrar han till att befästa ersättningsteologin genom sin syn på det judiska folket och dagens Israel.

Pastorsutbildningen

Jag beklagar detta eftersom det kan påverka den alltmest samordnade pastorsutbildningen inom frikyrkorna i Sverige. Flera av dessa samfund identifierar sig med den evangelikala rörelsen genom sin anslutning till det så kallade Lausannedokumentet - senare kompletterat med Cape Town Comittment. Även om man kan utläsa en välvillig hållning till judarna i allmänhet i det senare dokumentet, saknas den profetiska eftertanke som bl.a. präglar den katolska kyrkans bearbetning av frågan.

Bland frikyrkosamfunden i Sverige har det sedan gammalt funnits en profetisk uppmärksamhet på det som sker med Israel. Framför allt gäller det pingströrelsen och EFK. Inom dessa samfund märker man mer och mer att hela frågan om Israel är obekvämt för att inte säga ointressant. Det finns en tendens att endast se problematiken i ett politiskt och humanistiskt perspektiv. Om denna hållning förstärks av ett ersättningsteologiskt koncept, kommer pastorerna inte längre att kunna ge församlingarna en förståelse av sin samtid som är profetiskt relevant, vad gäller Israelfrågan.

Förnekar historisk substans

Därför känns det angeläget att närmare precisera hur man med utgångspunkt från Bibeln både kan bejaka apostlarnas tolkningsmönster av GT med hänvisning till Kristus och den troendes erfarenhet men därtill också se det judiska folkets fortsatta betydelse i Guds frälsningsplan. Det måste vara möjligt att hålla dessa båda perspektiv samtidigt i sitt hjärta och sin läsning av Skriften.

Att det judiska folket har haft en universell betydelse för den historia som ledde fram till Jesu framträdande, erkänner varje kristen. Något annat vore att förneka Bibelns eget vittnesbörd.

Att judendomen som uppenbarelsereligion också innehåller ett typologiskt mönster med tillämpning på Jesus Kristus och den kristnes delaktighet i Abrahamsförbundet, detta är ett apostoliskt vittnesbörd av stor betydelse. Att däremot hävda att ersättningsteologin skulle utgöra sammanfattningen av hela Guds syfte

med det judiska folket innebär att man förnekar den historiska substansen i stora delar av GT:s profetiska utsagor.

Reducerar

Israel som förbundsfolk är Guds tjänare bland folken för ett specifikt syfte. Ersättningsteologin reducerar det fysiska Israel till en allegorisk idé utan verklighetsanknytning till den faktiska historien. Därför får man också svårt att förhålla sig profetiskt relevant till det som sker med det judiska folket idag och Israel som en politisk realitet. Det finns en aspekt av Israel som "Guds tjänare" som är kopplad till att de är ett specifikt folk med en plats både i geografin och i den politiska historien. Det judiska folket har en historia med Gud och nationerna med profetiska dimensioner både före och efter Jesu födelse. Gud är historiens Gud. Eftersom Gud verkar suveränt i ett faktiskt historiskt skeende, får hans handlande med det judiska folket också politiska implikationer. Israel blir ett tecken för nationerna, ett vittne om Guds närvaro i det vi kallar politik och historia (Jes 49:3, 43:1, 10-). Guds syfte med Israel som en politisk aktör och katalysator är större än Israel själv ja, till och med större än frågan om deras eget välbefinnande eller vad som känns bekvämt för världssamfundet i dess ambitioner att kontrollera skeendet (Jes 48:9-11, Hes 36:17-23).

Dubbel innebörd

Man kan därför inte som i "ersättningsteologin" reducera stora delar av de profetiska utsagorna i GT till teologiska analogier. Man måste inse att det också finns ett fysiskt, politiskt innehåll i de profetiska löftena som endast kan syfta på Guds handlande med ett fysiskt Israel i en historisk kontext.

I detta har Guds väg med Israel alltid haft den dubbla innebörden av att både säkra folkets överlevnad och att på ett speciellt sätt relatera till den "kvarleva" som varit bärare av den andliga välsignelsen och uppenbarelsen. Gud har behov av Israel i alla de dimensioner som det judiska folket framträder i historien: Som en prästnation, ett specifikt folk och som en politisk aktör.

Israels historia bidrar till att ge en tydlighet åt Guds agerande i den fysiska verklighet som utgör mänsklighetens gemensamma erfarenhet.

Den kyrka som gör anspråk på att i alla avseenden representera kontinuiteten av det bibliska Israel, ställer sig utanför historien och kan heller inte förhålla sig profetiskt relevant till Guds handlande i historien idag. Detta blir särskilt kritiskt vad gäller förståelsen av judarnas återsamlade till sitt historiska hemland.

Fortfarande giltigt

Abrahams-förbundet är fortfarande giltigt och innefattar löftet om ett geografiskt område för arvtagarna till förbundet – Isak och Jakob/Israel.

Det faktum, att alla människor i Kristus, genom den Helige Ande har del i den välsignelse som gavs åt Abraham, *upphäver inte* den aspekt av förbundet som är knutet till Abrahams efterkommande i fysisk mening - det judiska folket, vilket innefattar löftet om Kanaan som deras geografiska hemland. Förbundets innehåll i det avseendet bekräftas också efter Abraham i flera led genom historien - Isak, Jakob, Mose och David (1 Mos 26:1-5, 1 Mos 28:13-15, 1 Mos 35:9-14, 2 Mos 6:1-8, 5 Mos 32:49, Jos 1:2-4).

Redan den profetiska historieskrivningen i GT har en politisk och geografisk konkretion med Israel som referenspunkt. Det som sägs i Hes 36-38 kan omöjligt översättas i teologiska kategorier.

Stora delar av Daniels bok måste exkluderas om ersättningsteologin skall anses som hela svaret på det judiska folkets betydelse i historien.

Olydnad

Men har inte Israel genom sin olydnad skilts från Abrahams-förbundet?

Frågan om att Israels olydnad skulle kunna ändra på Guds planer för folket, avgjordes redan under Mose tid. Vid ett kritiskt tillfälle efter folkets uppror, ser det ut som om t o m Guds barmhärtighet och tålmod hade nått sin gräns för det möjliga. Han är färdig att avsluta projektet med Israel och i stället börja något nytt med Mose som förbundspartner.

Det finns något i Mose argumentering för en fortsättning med folket, som borde väcka till eftertanke hos dem som har svårt att acceptera Israel idag. "Om du dödar detta folk, alla på en gång, skall folken som hört talas om dig säga: Därför att Herren inte förmådde föra detta folk in i det land han med ed hade lovat dem, har han slaktat dem i öknen". Mose förbön vädjar till Guds eget väsen när han ber: Nej, låt nu Herrens kraft bevisa sig stor så som du själv har sagt: "Herren är sen till vrede men rik på nåd, han förlåter missgärning och överträdelse, men låter ingen bli ostraffad, utan låter straffet för fädernas missgärning drabba barnen, ja tredje och fjärde släktled. Förlåt nu detta folks missgärning efter din stora nåd, så som du har låtit din förlåtelse följa detta folk alltifrån Egypten och ända hit".

Det blev en fortsättning, men det blev inte en lätt väg vare sig för Gud eller för folket. Genom Guds historia med Israel har vi – judar och hedningar – fått lära känna Guds godhet och stränghet, men framför allt Guds trofasthet och förmåga att fullborda sina planer. Eftersom kallelsen aldrig haft som förutsättning vår förmåga, så kan heller inte vår svaghet och synd sätta en gräns för Guds kraft.

Därför kommer Gud att fullfölja sitt syfte med det judiska folket. "Ty sina gåvor och sin kallelse kan Gud inte ångra" (Rom 11:28, 29).

Andlig återupprättelse

Folkets församlande till sitt hemland är ett led i deras andliga återupprättelse – ”Davids fallna hydda”.

Det finns de som menar att NT inte skulle bekräfta de profetiska löftena om att Gud har en fortsatt plan för det judiska folket efter den kristna kyrkans framträdande. Detta är enligt min mening en felaktig slutsats. Frågan togs upp vid apostlamötet i Jerusalem. Jakob sammanfattar i Apg 15:13-17 Guds plan. Att ”Gud först såg till att han vann ett folk åt sitt namn bland hedningarna”. Guds fortsatta plan för det judiska folket såg de bekräftad i löftena genom profeten Amos 9:11-15:

”Därefter skall jag vända tillbaka och åter bygga upp Davids fallna boning. Dess ruiner skall jag bygga upp och jag skall upprätta den igen”.

Profeten såg också syftet med upprättelsen: ”... för att alla andra människor skall söka Herren, alla hedningar över vilka mitt namn har nämnts. Så säger Herren som skall göra detta, det som är känt från evighet”.

Om vi läser citatet i sitt sammanhang hos profeten Amos innehåller löftet också en fysisk tillämpning om ett liv under Guds välsignelse i ”deras eget land”. ”Jag skall plantera dem i deras eget land. De skall icke mer ryckas upp ur det land jag givit dem, säger Herren, din Gud.”

- Därför måste vi avvisa ersättningsteologins anspråk, att Kyrkan ersatt Guds förbund med det judiska folket Israel.
- Därför ber vi om en fortsatt upprättelse av Davids fallna hydda i enlighet med apostlarnas förväntan uttryckt vid apostlamötet i Jerusalem.
- Därför bejakar vi de profetiska löftena om det judiska folkets återvändande till sitt hemland.
- Därför förväntar vi oss en andlig pånyttfödelse av det judiska folket till välsignelse för världen.

Sven Nilsson

Varför Israel?

Kyrkans kallelse är att vittna om Guds gärningar, vilket innebär att vi skall kunna läsa av dem i ljuset av den profetiska uppenbarelsen i Ordet. Just Guds handlande med Israel har de historiska dimensioner att de kan göras tydliga även för den som inte tror och blir därför just det Bibeln talar om ”ett tecken för hedningarna”.

– Vilken förståelse Kyrkan har i avseende på Israels plats i frälsningshistorien har betydelse för hennes förståelse av sig själv och relationen till det judiska folket.

– Ersättningsteologin kan vara ett uttryck för den förhållande som Paulus varnar för i Rom 11.

– Ersättningsteologin reducerar stora delar av GT till teologiska analogier och tömmer dess innehåll på sin historiska konkretion.

– Att inte kunna se eller erkänna den profetiska dimensionen i Israels historia gör det svårt för Kyrkan att vara profetiskt relevant i andra avseenden.

Möjligen är det så att Gud tillåter att Kyrkan försätter sig i denna situation på samma sätt som judarna tidigare haft täckelset för sina ögon vad det gäller Jesus som Messias: ”Ty Gud har gjort alla till fångar under olydnaden för att sedan förbarma sig över alla.”

– Jag tror att det ändå har betydelse att det finns ett vittnesbörd inom Kyrkan som bekräftar Guds handlande med Israel, även om detta inte vinner ett allmänt erkännande. Vi får fortsätta att hålla upp detta vittnesbörd i ödmjukhet utan att gå för långt in i tolkningen av alla politiska förvecklingar under resans lopp. Det är inte en ”frälsningsfråga” hur vi ser på Israel, därför bör den inte verka åtskiljande mellan kristna som i övrigt tror på Jesus och betydelsen av hans frälsningsverk.

– Vad vi bejakar och tror oss se som ett Guds handlande är den profetiska rörelseriktningen: Återvändandet och etableringen i det geografiska område som är definierat i Abrahams-förbundet.

Detta är min övertygelse.

Sven Nilsson